

OVĚŘENÍ CHARLESOVA ZÁKONA

- Sledujte pokyny v tomto materiálu, pokud jsou pro vás nesrozumitelné, nebojte se nás zeptat.
- Vaše dílčí i finální závěry zaznamenávejte přímo do textu či připravených grafů.
- Chcete-li, můžete si například pomocí mobilu průběh experimentu vyfotit, natočit apod.

Cíl a idea měření

Cílem experimentu je proměřit závislost tlaku plynu na jeho teplotě při stálém objemu. Vzduch uzavřeme do skleněné baňky, jež zaručí neměnný objem, a baňku ponoříme do vodní lázně. Teplotu lázně budeme přiléváním horké vody měnit a budeme sledovat, jak se přitom mění tlak vzduchu uvnitř.

Teoretický úvod

Za běžných teplot a tlaků můžeme chování okolního vzduchu s dostatečnou přesností popisovat modelem tzv. ideálního plynu. Z hlediska termodynamiky je ideální plyn takový, pro který platí rovnice spojující stavové veličiny (tzv. stavová rovnice) ve tvaru:

$$pV = nRT,$$

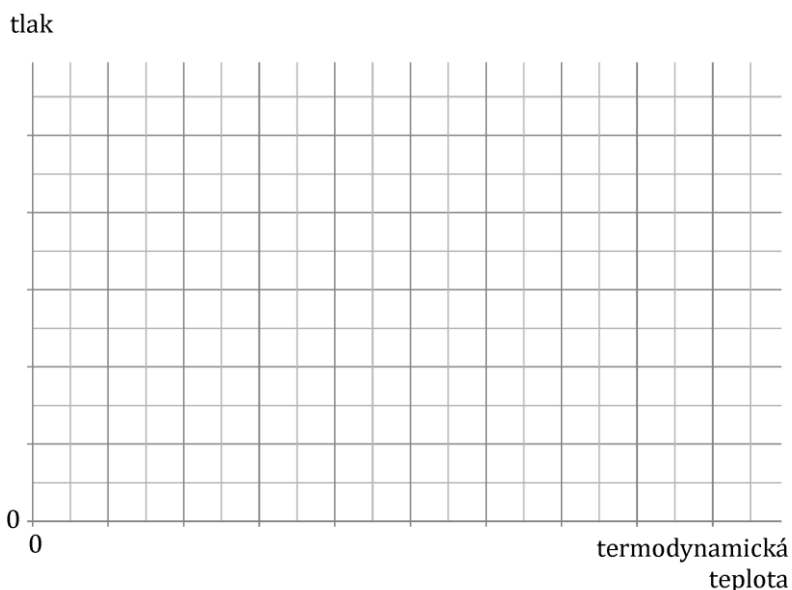
kde p je tlak plynu, V jeho objem, T termodynamická teplota, n látkové množství a R molární plynová konstanta ($R \doteq 8,3 \text{ J} \cdot \text{K}^{-1} \cdot \text{mol}^{-1}$). Pokud se zaměříme na děj s ideálním plynem, při kterém se objem plynu nemění (tzv. izochorický děj), platí, že podíl tlaku a termodynamické teploty se zachovává:

$$\frac{p}{T} = \text{konst.}$$

Tento poznatek označujeme jako Charlesův zákon.

Úkol 1: Naměření pT -závislosti

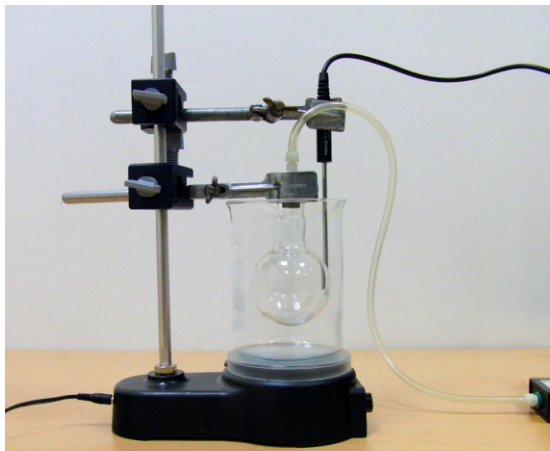
Ještě před začátkem měření do připraveného grafu odhadněte, jakou závislost mezi tlakem a teplotou očekáváte.

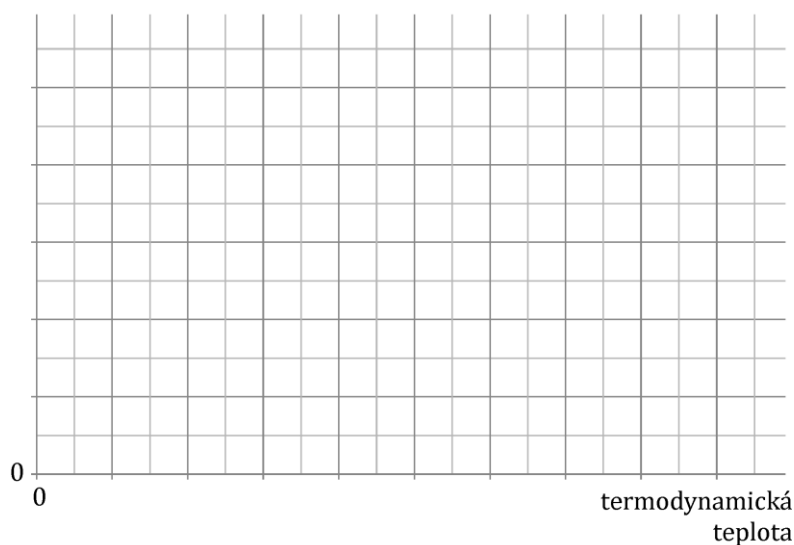
Postup

1. Sestavte aparaturu podle obr. 1. Tlakové čidlo GPS-BTA je hadičkou spojeno se zátkou kulové baňky, teploměr bude měřit teplotu vody v kádince a neměl by se dotýkat skleněných stěn. Kádinka je umístěna na podstavci magnetické míchačky.
2. Připojte teplotní i tlakové čidlo k počítači a otevřete soubor *pT_zavislost.cmb1* ve složce *Termodynamika* na ploše.
3. Do kádinky nalijte kohoutkovou vodu tak, aby byla baňka přibližně z poloviny ponořená.
4. Spusťte měření . Když nyní stisknete modré kolečko , čidla odečtou současně tlak a teplotu a zanesou bod do *pT* diagramu.
5. Přilévejte horkou vodu z rychlovarné konvice. Po každém přilití nechte teplotu 10-20 sekund ustálit a pak stiskem stav zaznamenejte. Naměřte alespoň 10 hodnot.
6. Do grafu níže znázorněte, jak dopadlo vaše měření.

Obr. 1: Uspořádání experimentu

tlak

7. Shoduje se naměřená závislost s vaším odhadem z úkolu 1?
8. Jakých nepřesností a zanedbání jste se při měření mohli dopustit? Proč je při měření vhodné používat magnetickou míchačku?

Úkol 2: Zpracování naměřených hodnot

1. Jak by závislost, kterou jste naměřili v první části experimentu, pojmenovali matematici? Která křivka je jejím grafem?

2. Pomocí ikony výše uvedenou křivku naměřenými hodnotami proložte. Opište si její předpis a vyjádřete z něj hodnotu součinu $\frac{p}{T}$; tu pak převed'te na základní jednotky:

$$p = \text{ } \cdot T$$

$$\frac{p}{T} = \text{ } \frac{\text{kPa}}{\text{K}} = \text{ } \frac{\text{Pa}}{\text{K}}$$

3. Vzpomenete si z hodin chemie na to, jaký je za normálních podmínek objem 1 molu libovolného plynu? Pokud si nevzpomenete, vyhledejte informaci na internetu.

4. Je tomu tak i v případě vašeho vzorku vzduchu? Vyjádřete ze stavové rovnice ideálního plynu objem a dosad'te – látkové množství je 1 mol, podíl $\frac{p}{T}$ jste si zapsali v úkolu 2 a budete potřebovat jeho převrácenou hodnotu, tj. $\frac{T}{p}$. Konstantu R najdete v teoretickém úvodu.

5. Nakolik se vámi vypočítaná hodnota liší od hodnoty běžně udávané? Napadají vás nějaké příčiny, které mohou rozdíl způsobovat?

Závěry

- Při izochorickém ději s ideálním plynem se objem plynu V .
- Tlak plynu je při tomto ději úměrný teplotě plynu; grafem této závislosti je .
- Z předpisu naměřené závislosti můžete pomocí rovnice dopočítat například standardní objem jednoho molu plynu – z provedeného měření jej lze odhadnout jako $V =$ litru.

